

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๕

ธรรมแท้ปรากฏที่ใจ

คำว่าธรรมมีอยู่ บาปมีอยู่ บุญมีอยู่ นรกมีอยู่ สวรรค์มีอยู่ พรหมโลกมีอยู่ นิพพานมีอยู่ และสัตว์โลกที่อยู่ในแหล่งแห่งสถานที่ หรือสิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ทั้งหมด ไม่ใช่คนธรรมดา รู้ ไม่ใช่คนธรรมดาที่มีกิเลสทั้งหลายเห็นกัน หู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ ของคนธรรมดาหรือสัตว์ทั่วโลก ไม่มีใครจะอาจเอื้อมรู้เห็นได้ยิน และสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ได้เลย มีพระพุทธเจ้า และสาวกอรหันต์ท่านซึ่งเป็นผู้พิเศษ จิตสว่างกระจ่างแจ้ง เพราะความเหนือสิ่งเหล่านี้แล้ว จึงสามารถเห็นสิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ได้ ถ้าพูดถึงนิพพาน จิตของท่านเป็นนิพพานโดยสมบูรณ์แล้ว จึงได้นำมากล่าวมาแนะนำสั่งสอน

ธรรมทั้งหมดที่พระพุทธเจ้าทรงรู้ทรงเห็น และสิ่งทั้งปวง สถานที่ทั้งหมดดังกล่าวมานี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงรู้ทรงเห็น สัตว์ทั้งหลายไม่สามารถจะรู้จะเห็นจะเชื่อถือได้ในขั้นเริ่มแรก ต้องได้เริ่มชี้แจงไปตามภูมิตามฐานแห่งอุปนิสัยของสัตว์โลกไปก่อน จนกว่าจะมีเครื่องมือพอสามารถทราบได้เป็นขั้นเป็นตอน แต่ละสิ่งละอย่างได้

เพราะฉะนั้นสิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จึงเป็นสิ่งที่สุดวิสัยของโลกจะรู้จะเห็นจะเชื่อถือได้ เพราะไม่มีรายใดไปพบไปเจอไปรู้ไปเห็นมา พอจะนำสิ่งที่ตนรู้ตนเห็นนั้นมาพูดมาเล่าให้เพื่อนฝูงฟังกัน จะเป็นรายใดก็ตามในแหล่งแห่งโลกธาตุนี้ ไม่มีแม้แต่รายเดียว มีพระพุทธเจ้าเท่านั้นเป็นพระองค์แรกที่ทรงรู้ทรงเห็น ทั้งบาปทั้งบุญทั้งนรกทั้งสวรรค์เปรตผีต่าง ๆ ในภพน้อยภพใหญ่ ซึ่งเป็นไปตามวิบากของตน ๆ ตลอดถึงขั้นสูงขึ้นไป เทวบุตร เทวดา สวรรค์ชั้นพรหมโลก มีพระพุทธเจ้าเท่านั้นเป็นผู้ทรงรู้ทรงเห็น และเป็นผู้แนะนำสั่งสอนให้เข้าใจตามกำลังความสามารถของตนจะฟังเข้าใจได้

ด้วยเหตุนี้ ธรรมะจึงเข้าสู่จิตใจของสัตว์โลกได้ยาก เพราะไม่เคยรู้เคยเห็นจะให้เชื่อกันง่ายตายอย่างไรได้ สิ่งที่เราที่เห็นสิ่งที่สัมผัสสัมพันธ์หรือคลุกเคล้ากันอยู่ตลอดเวลา ในภพชาติต่าง ๆ มาตั้งกัปตั้งกัลป์ก็คือความมืดบอด และสิ่งที่เราที่เห็นที่สัมผัสสัมพันธ์ได้อยู่ในวิสัยของตนจะฟังรู้ฟังสัมผัสเท่านั้น สัตว์โลกจึงจะเชื่อได้สนิทใจ เช่น ตาก็สามารถจะมองเห็นได้ในรูปหรือสีแสงต่าง ๆ วิสัยของตาก็มีเพียงเท่านั้น หูก็เพียงฟังเสียง อย่างมากก็มีเครื่องมือช่วย ตาอย่างมากมายก็มีเครื่องมือช่วยไปเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ เครื่องมือเหล่านั้นก็อยู่ในวิสัยของสมมุติ จมูก ลิ้น กายมีแต่สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งที่อยู่ในวิสัยของตน ไม่นอก

เหนือไปจากนี้ได้ ใจแม้จะเป็นความรู้ เรียกว่าเป็นพื้นฐานแห่งตัวรู้อยู่แล้วก็ตาม แต่ใจดวงนี้ก็ถูกปิดบังหุ้มห่ออยู่กับสิ่งมีมิติปิดตาทั้งหลาย จึงรู้แบบที่ท่านว่า อวิชชาปัจจุยา หรือว่า อวิชชา รู้ก็รู้แบบฝ่า ๆ ฟาง ๆ ไม่รู้เต็มหูเต็มตาเต็มดวงใจจริง ๆ รู้แบบฝ่าแบบฟาง ไม่รู้เต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มอัตราแห่งความรู้จริง ๆ ธรรมจึงเข้าสู่จิตใจของโลกได้ยากเพราะเหตุเหล่านี้แล

ผู้ที่มาประกาศสั่งสอนโลกก็มีพระพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวในชั้นเริ่มแรก คนทั้งโลกสัตว์ทั้งโลก เคยเชื่อสิ่งที่สัมผัสสัมพันธ์กันมาแล้วและนมนาน ต่างคนต่างสัมผัสสัมพันธ์ในสิ่งที่อยู่ในวิสัยของตนด้วยกัน เมื่อพูดสิ่งเหล่านี้สู่กันฟัง โลกทั้งหลายก็เชื่อกันได้ง่าย เพราะอยู่ในวิสัยของตนที่รู้ที่เห็นที่ควรเชื่อได้หรือเชื่อได้ ย่อมเชื่อได้อย่างง่ายดาย แต่สิ่งที่มีอยู่นอกเหนือจากนี้ซึ่งเป็นที่ตนไม่เคยรู้เคยเห็น แม้จะมีผู้มาชี้แจงบอกสอนอย่างชัดเจนหรือแจ่มแจ้งอย่างไร จิตใจก็ยังเปิดรับไม่ได้สนิท เพราะสิ่งที่ปิดบังจิตใจไม่ให้เปิดรับความจริงคือธรรมทั้งหลายนั้น มันปิดสนิทอยู่ภายในใจ ไม่มีกาลสถานที่เวล่ำเวลาเลย จึงเป็นสิ่งที่ยากมากสำหรับสัตว์โลก ที่จะเปิดสิ่งปิดบังหุ้มห่อที่ดขวางรัตรึงอยู่ภายในใจนี้ออกได้ที่ละเปลาะสองเปลาะ ทีละก้าวสองก้าว จึงเป็นความลำบากมาก เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นประหนึ่งว่าอวัยวะเดียวกัน กับทั้งร่างกายและจิตใจของสัตว์แต่ละราย ๆ ทั้ง ๆ ที่สิ่งเหล่านี้เป็นของปลอมไม่ใช่ของจริง เพียงแฝงของจริงอยู่เหมือนกาฝากเท่านั้น

ใจเท่านั้นจริง แต่สิ่งที่เคลือบแฝงอยู่กับใจนั้นปลอม ตานั้นเห็นได้จริง แต่สิ่งที่เคลือบแฝงให้พาหลงทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย เมื่อสัมผัสสัมพันธ์นั้นมันปลอม และอยู่อีกฉากหนึ่ง คืออยู่ฉากหลัง จึงมองเห็นอะไรไปในทางบิดเบือนความจริง โดยให้เป็นไปด้วยความรักความชัง ความเกลียด ความโกรธ ไม่ได้เป็นไปตามหลักธรรมชาติแห่งความจริง ในสิ่งที่ตนได้เห็นได้ยินได้ฟังอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย และเต็มตามความจริงเลย

คำว่าธรรม ๆ แม้จะอยู่ตลอดอนันตกาลและมีอยู่ในที่ทั่วไปก็ตาม สัตว์โลกก็ไม่สามารปรับเครื่องรับธรรมทั้งหลาย คือใจให้เข้าสู่ธรรมชั้นต่าง ๆ ได้ ธรรมจึงเป็นของลำบากสำหรับโลกที่จะสัมผัสสัมพันธ์ได้ ต่อเมื่อได้ยินได้ฟังจากพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงรู้ทรงเห็นเต็มพระทัยไม่สงสัย ทรงแสดงหลายครั้งหลายหน สิ่งที่ได้รับทราบคือใจ และปรับปรุงตัวไปในขณะที่ได้ยินได้ฟังโดยสม่ำเสมอ สิ่งทีปิดบังทั้งหลายก็ยอมเบาบางลงและจางออกไป ๆ ถ้าเป็นเมฆหนา ๆ มีด ๆ ทึบ ๆ ก็ค่อยจางออกไป กระจายออกไป มองเห็นทิศเห็นทางได้พอประมาณ นี่แลการได้ยินได้ฟัง แม้จะเป็นกระแสแห่งธรรมที่แสดงออกจากพระพุทธเจ้าก็ตาม จากพระสาวกทั้งหลายก็ตาม ซึ่งเป็นอาการแห่งธรรมทั้งนั้นก็จริง แต่เมื่อได้ฟัง

อาการแห่งธรรม กระแสแห่งธรรม ซึ่งเต็มไปด้วยเหตุด้วยผล ที่จะยังสัตว์ทั้งหลายให้เข้าสู่ความจริงได้ ใจของสัตว์โลกย่อมจะเข้าสู่ความจริงได้เป็นลำดับ เพราะการได้ยินได้ฟังอยู่โดยสม่ำเสมอ

หากเราจะพิจารณาธรรมดา โดยเอาสิ่งเลวทรามที่ฝังใจ และเป็นเจ้าอำนาจนี้ออกมาคิดมาปรุกัน ก็ดังที่เคยคิดเคยปรุมาแล้วก็ง่าย จะคิดว่าธรรมมีอยู่ทั่วไปตามคัมภีร์ไบเบิล ตามวัตตามวา ครูบาอาจารย์แนะนำสั่งสอนมีเต็มไปหมด อย่างนี้ก็ง่าย แต่ว่าธรรมที่จะให้เป็นประโยชน์ให้สัมผัสสัมพันธ์กับใจ ให้ตื่นเต้น ให้สะอาดใจ ให้เกิดความเชื่อความเลื่อมใส ให้เกิดความกระหึ่มอิมเอิบ ให้เกิดความพอใจ ให้เกิดความสุขเป็นขั้นเป็นตอนไป เป็นสิ่งที่สัมผัสสัมพันธ์ได้ยาก ถ้าไม่ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าจริง ๆ แล้ว ธรรมแท้ดังที่กล่าวมาเหล่านี้ จะไม่สัมผัสสัมพันธ์จิตใจเลยตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งวันตาย จะเกิดเปล่า ๆ เหมือนต้นไม้ใบหญ้าเกิดขึ้นมา และตายทิ้งเปล่า ๆ เหมือนต้นไม้ใบหญ้าตายนั้นแล คุณสมบัติที่จะนำมาทำประโยชน์อะไรไม่ปรากฏ

ร่างกายและตัวของเราทั้งร่างทั้งตัวนี้ ก็จะเป็นเช่นนั้น เกิดแล้วตายเล่า ตายแล้วเกิดเล่า ก็ไม่ผิดอะไรกับวัตถุต่าง ๆ ที่เกิดที่ตายกันเคลื่อนโลกอันนี้ ถ้าไม่เสาะแสวงหาสารธรรมเข้าสู่จิตซึ่งเป็นสาระสำคัญ คือการปรับปรุงจิตของตนให้เข้าสู่ระดับอันควรสัมผัสสัมพันธ์ธรรมแท้ได้ ด้วยการปฏิบัติเสียแต่บัดนี้ เราจะไม่มีทางรู้เห็น ไม่มีความเป็นสาระแก่นนอน ไม่เป็นที่อบอุ่นภายในใจของตนได้เลยตลอดไป

พวกเราได้มาบวชในพระพุทธศาสนา ไม่เพียงแต่ได้นับถือศาสนา ยังได้บวชและได้ปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมด้วย ได้เป็นนักบวชและนักปฏิบัติด้วย ซึ่งเป็นเพศที่ควรก้าวเข้าสู่แดนสัมผัสสัมพันธ์ธรรมได้ตามขั้นตามภูมิของธรรม ตามกำลังความสามารถของตน จึงควรกระตือรือร้นในการประพฤติปฏิบัติตน ตามเพศและโอกาสอำนวย อย่าประมาทนอนใจ

คำว่าธรรม เริ่มต้นแต่สมาธิธรรม นี้แลธรรมที่จะสัมผัสสัมพันธ์ให้เห็นชัดเจนภายในใจ การให้ทาน การรักษาศีลก็เป็นผลปรากฏในใจ แต่ยังไม่เด่นชัดในความรู้ความสะอาดใจเหมือนสมาธิธรรม ปัญญาธรรม ตามขั้นของธรรมนั้น ๆ จนถึงขั้นวิมุตติธรรม ธรรมนี้เป็นธรรมแท้ซึ่งจะสัมผัสรับรู้ที่ใจแห่งเดียว ชื่อของสมาธิก็ไม่ใช่ธรรมแท้ ชื่อของปัญญาก็ไม่ใช่ธรรมแท้ ชื่อของวิมุตติหลุดพ้นหรือพระนิพพานก็ไม่ใช่ธรรมแท้ ธรรมแท้คือสิ่งที่สัมผัสกับใจของผู้ปฏิบัติ ว่าใจสงบเป็นสมาธิเป็นต้น ชื่อว่าใจได้เริ่มสัมผัสสัมพันธ์ธรรมแล้ว สมาธิขั้นใด มีความสงบเย็นใจขนาดไหนก็ทราบได้ชัดภายในใจ นี่คือธรรมแท้ แม้จะเป็นขั้นแห่งธรรมที่ยังต่ำยังหยابอยู่ แต่ก็ยังเป็นธรรมแท้ในขั้นนี้และขั้นต่อไปเป็นลำดับ เช่น

เดียวกับธนบัตรใบละสิบบาท ยี่สิบบาท ใบละร้อยบาท ห้าร้อยบาท เป็นธนบัตรจริงไปตาม ๆ กัน มีคุณภาพตามลำดับลำดับของธนบัตรชนิดนั้น ๆ

ธรรมแท้ก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน คำว่า สมาธิธรรม เริ่มแรกตั้งแต่จิตได้รับความสงบ เพราะการภาวนา การอบรมจิตใจ การรักษาจิตใจ บำรุงจิตใจด้วยสติ คลี่คลายสิ่งที่ปิดบังหุ้มห่อภายในจิตใจด้วยปัญญาโดยสม่ำเสมอ สมาธิธรรมก็เริ่มปรากฏขึ้น คำว่าสมาธิเริ่มปรากฏก็คือความสงบเย็นใจ ความมั่นคงของใจ ความมีหลักฐานของใจ เริ่มปรากฏขึ้นเป็นลำดับนั้นแล

การพิจารณาทางด้านปัญญา คือการคลี่คลายสิ่งที่รัดรั้งภายในจิตใจด้วยอำนาจแห่งอุปาทาน เพราะเป็นสาเหตุที่มาจากความลุ่มหลง พึงคลี่คลายลงไปตามหลักความจริง ให้เห็นชัดด้วยปัญญาโดยลำดับ อุปาทานซึ่งเป็นสิ่งที่หนักมากยิ่งขึ้นกว่าภูเขาทั้งลูกทับใจอยู่ตลอดเวลา นั้น จะค่อยคลายตัวออกไปตามปัญญาที่ยิ่งเข้าถึง เพราะความรู้ความเข้าใจด้วยปัญญาที่เกิดขึ้นจากการพิจารณานั้นแล จะเป็นสิ่งที่คลี่คลาย และแก้สิ่งที่มัดตรึงจิตใจไว้ออกไปได้ เมื่อปัญญาปรากฏขึ้น ยังผลให้จิตได้รับความเบาบางมากขึ้น ก็ทราบได้ชัดว่าธรรมแท้ที่เกิดขึ้นจากด้านปัญญา ได้ปรากฏขึ้นแล้วอย่างนี้

ปัญญามีหลายชั้น การพิจารณาในขั้นเริ่มแรกจะไม่สะดวก ผิด ๆ เคือง ๆ ชัด ๆ ช้อง ๆ เพราะเป็นงานที่ไม่เคยทำและไม่เคยเห็นผล การเริ่มแรกพิจารณาย่อมแผงไปด้วยความขี้เกียจ แต่พิจารณาหลายครั้งหลายหน ปัญญาที่ย่อมมีความราบรื่น มีความคล่องแคล่วแกว่งล้าฉลาดแหลมคมขึ้นไปเรื่อย ๆ ผลที่จิตได้รับจากปัญญาเป็นผู้ถอดผู้ถอน ผู้เบิกทางอันรุกรังด้วยกิเลสอุปาทานทั้งหลายออกได้นั้น ย่อมกระจำงแจ่งขึ้น แสดงผลให้เห็นอย่างชัดเจนภายในใจ สมาธิธรรมก็ปรากฏขึ้นแล้วที่ใจ ปัญญาธรรมก็เริ่มปรากฏขึ้นแล้วที่ใจไม่ปรากฏที่ไหน ๆ ในอวัยวะทั้งมวลนี้ไม่ใช่ภาชนะของธรรม มีจิตดวงเดียวเท่านั้นเป็นภาชนะของธรรม และเป็นภาชนะที่เหมาะสมอย่างยิ่ง ไม่มีอะไรเสมอเหมือน

เพราะฉะนั้น ท่านจึงสอนให้อบรมจิตใจโดยทางที่ถูก มีจิตตภาวนาเป็นต้น จนสติปัญญาซึ่งได้รับการอบรมมาไม่หยุดไม่ถอย และฝึกหัดค้นคว้าจนมีความคล่องแคล่วภายในตัวแล้ว สิ่งที่ปิดบังหุ้มห่อภายในจิตใจมากน้อยนั้นเกี่ยวโยงมากกับอะไร สติปัญญาจะสามารถค้นตลบตบทวนในสาเหตุที่เกี่ยวโยงนั้นเข้าไป และตัดขาดไปได้เป็นวรรคเป็นตอน ผลของปัญญาก็คือจิตเป็นผู้รับ ผลนั้นจะเกิดความสว่างไสวขึ้นภายในใจ

สรุปความลงในข้อสุดท้ายแห่งยอดธรรมเครื่องกำจัด ก็คือสติปัญญานั้นแล เป็นเครื่องกำจัดฟาดฟันหนั้แหลกสิ่งรุกรังทั้งหลายภายในใจอันเป็นส่วนละเอียด ให้แตกกระจายหายสูญไปหมดไม่มีเงื่อนต่อ ไม่เกี่ยวโยงกับสิ่งใดอีก คือไม่เกี่ยวโยงกับรูป กับ

เสียง กับกลิ่น กับรส กับเครื่องสัมผัสต่าง ๆ อันเป็นส่วนภายนอก และไม่เกี่ยวโยงไม่ผูกพันกับรูปคือกายของตน ไม่ผูกพันกับนามธรรมคือ เวทนา สุข ทุกข์ เจษ ๗ สัญญา ความจำได้หมายรู้ สังขาร ความคิดความปรุง วิญญาณ ความรับทราบ ในเมื่อสิ่งต่าง ๆ เข้ามาสัมผัสสัมพันธ์ทางอายตนะ ไม่มีความเกี่ยวโยง ไม่มีการประสาน ตัดขาดจากกันไม่มีเงื่อนไขติดต่อเกี่ยวพัน ทั้งอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ตัดขาดทั้งอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย แม้จิตก็รู้เท่าตัวเอง คือตัดขาดภายในจิตอีกด้วย ไม่มีเงื่อนไขต่อใดเลย นั่นแลท่านเรียกว่าธรรมเลิศ

ธรรมแท้เกิดขึ้นที่ใจ สถิตอยู่ที่ใจ อยู่ที่ไหนก็ไม่มีคำว่า กาล สถานที่ ที่จะไม่อยู่กับธรรมเลิศประเภทนี้ เพราะใจกับธรรมเป็นอันเดียวกันแล้ว นั่นแลท่านเรียกว่าธรรมประเสริฐปรากฏขึ้นที่ใจ และไม่ว่าธรรมชั้นใดจะปรากฏขึ้นที่ใจทั้งนั้น ที่อยู่ภายนอกใจมีแต่ชื่อของธรรม ชื่อของกิเลส ดังในตำราในคัมภีร์ท่านจารึกไว้ เช่น สมาธิธรรม ปัญญาธรรม วิมุตติธรรม และกิเลสประเภทต่าง ๆ เป็นต้น เหล่านี้เป็นชื่อของกิเลสบาปธรรมทั้งหลาย ไม่ใช่ธรรมแท้ดังที่อยู่ในจิต ธรรมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ก็มีพระพุทธเจ้าพระองค์เดียวเป็นผู้ทรงค้นพบ รู้เห็นทุกแง่ทุกมุม แล้วย่นามาสอนโลกให้รู้ตามเห็นตาม

ใจเป็นความรู้สึกประจำตน และเคยเกี่ยวข้องพัวพันกับสมมุตินิยมทั้งหลาย เนื่องจากใจยังเป็นสมมุติ เนื่องจากใจยังเป็นกิเลสเต็มตัว สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งใดจึงเป็นเรื่องของกิเลสไปทั้งหมด คือเป็นเรื่องผูกมัดรัดตัวเองทั้งสิ้น ไม่ว่าจะสัมผัสสัมพันธ์ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย อารมณ์ภายในใจ เกี่ยวกับเรื่องอดีตอนาคต แม้กับปัจจุบันก็ติด ติดไปหมด พัวพันไปหมด จึงไม่สามารถรู้ธรรมทั้งหลาย ของจริงทั้งหลายได้ เพราะสิ่งเหล่านี้มีอำนาจปกคลุมหุ้มห่อรอบดวงจิต ทั้งขณะได้เห็นได้ยินได้สัมผัสสัมพันธ์ต่าง ๆ จนกระทั่งอารมณ์ที่คิดขึ้นภายในจิตใจ ก็เต็มไปด้วยสิ่งผูกพันรัดรั้งทั้งนั้น จิตใจจึงหาอิสระไม่ได้

เมื่อจิตเต็มไปด้วยสิ่งกดขี่บังคับอยู่แล้ว จะมองเห็นความจริงได้อย่างไร ใจสัมผัสสัมพันธ์อยู่กับสิ่งเหล่านี้ตลอดเวลา คำว่าธรรมจะปรากฏขึ้นภายในใจได้อย่างไร ธรรมไม่ใช่ประเภทเหล่านี้ ประเภทเหล่านี้เป็นเรื่องของสมมุตินิยมของกิเลสทั้งหมด ประเภทเหล่านี้เป็นเครื่องปิดจิตปิดใจต่างหาก ไม่ใช่ประเภทที่เปิดเผยหรือถอดถอนจิตใจออกจากกิเลส แลกองทุกข์ จงจุดลากสิ่งเหล่านี้ออกให้ได้ จะมองเห็นใจเห็นธรรมได้อย่างชัดเจน

ธรรมเป็นธรรม เมื่อนำมาปฏิบัติจึงปรากฏขึ้นภายในจิตใจ ดังพระพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องบาปมีอยู่ ใครไม่ทราบและไม่เชื่อก็ตาม บาปนี้ก็เป็นอย่างมีอยู่ดั้งเดิม บุญเป็นของมีอยู่ดั้งเดิม บาปก็คือความทุกข์ของสัตว์ บุญก็คือความสุขของสัตว์ของคนนั้นแล นคร

เป็นสถานที่อยู่แห่งผู้มีวิบากกรรมอันชั่ว สวรรค์เป็นสถานที่อยู่แห่งผู้มีวิบากกรรมอันดี พรหมโลกก็เหมือนกันเป็นชั้น ๆ ขึ้นไป เป็นที่อยู่ของผู้มีวิบากกรรมอันดี นิพพานเป็นที่อยู่ของท่านผู้บริสุทธิ์ สิ่งเหล่านี้ใครจะรู้ใครจะเห็นได้เล่า เพราะไม่มีเครื่องมือ ใจไม่สว่าง กระจ่างแจ้ง ใจไม่พ้นสิ่งปกปิดกำบังทั้งหลาย มองก็มองไปด้วยความมืดบอดที่กิเลสปิดบัง ตาใจไว้ บุญจะมี บาปจะมีอยู่ตั้งกับตั้งก็ลึบก็หาได้รู้ได้เห็นไม่ หาได้พบไม่ ทั้ง ๆ ที่บุญบาปก็สัมผัสสัมพันธ์อยู่กับใจนั้นแล ใจก็ไม่ทราบได้ว่าสิ่งเหล่านี้มี ท่านจึงเรียกว่า โลกกันตลัต์สัตว์ที่อยู่ด้วยความมืดบอดไม่มีหลักประกันตัว ไม่มีธรรมเครื่องประกันใจ อยู่หรือไปแบบยถากรรม รวากับปลาที่ถูกขังอยู่ในหม้อฉะนั้น

พระพุทธเจ้าเป็นผู้สามารถทราบหลักความจริง การตรัสรู้ธรรม ตรัสรู้ตามหลักความจริง ไม่ใช่ตรัสรู้ด้วยความจอมปลอม สิ่งใดที่มีอยู่เป็นอยู่ จึงทรงยอมรับตามความมีอยู่เป็นอยู่ของสิ่งเหล่านั้น และสั่งสอนโลกตามสิ่งที่มีที่จริงนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้คำว่า บาปมีอยู่ บุญมีอยู่ นรกมีอยู่ สวรรค์มีอยู่ พรหมโลกมีอยู่ จึงทรงแสดงตามสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลาย ไม่มีศาสดาองค์ใดจะไปลบล้างสิ่งมีอยู่ทั้งหลายเหล่านี้ ให้สูญหายไปจากความมีอยู่ของตนได้ นอกจากจะแนะนำสั่งสอนสัตว์โลกในสิ่งที่ควรละที่เห็นว่าเป็นภัย ในสิ่งที่ควรบำเพ็ญที่เห็นว่าเป็นคุณ เพื่อสิ่งและสถานที่ที่พึงหวังจะได้เป็นสมบัติของตนเท่านั้น มีแต่การแนะนำสั่งสอนอย่างนี้เป็นแบบเดียวกัน ในบรรดาพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่มาตรัสรู้ในแดนโลกธาตุนี้ แต่ละพระองค์ ๆ พระโอราตจึงไม่ขัดแย้งกันแต่กาลไหน ๆ มา

ยกตัวอย่างในพระโอราตย่อ ๆ ว่า สพุพปาปสฺส อกรณิ การไม่ทำบาปหยาบซ้ำทั้งปวงหนึ่ง กุสลสุสฺสุปสมฺปทา การยังกุศลคือความฉลาดให้ถึงพร้อมที่ใจหนึ่ง สจิตฺตปริโยทปนํ การชำระจิตใจของตนให้ผ่องแผ้วจนถึงความบริสุทธิ์หนึ่ง เอตํ พุทฺธาน สาสนํ นั้นคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงสอนไว้เป็นแบบเดียวกันอย่างนี้ เพราะการตรัสรู้ธรรมนั้น ตรัสรู้สิ่งที่มีอยู่เห็นอยู่ ไม่ได้อุตรีไปตรัสรู้ในสิ่งที่ไม่มีไม่เป็น การสั่งสอนจึงสั่งสอนตามสิ่งที่มีที่เป็น ที่นี้ยื่นเข้ามา เพราะธรรมใกล้ก็มีไกลก็มี เหมือนสมมุติในโลกมีทั้งใกล้ทั้งไกล มีทั้งในทั้งนอก

ที่นี้ยื่นเข้ามาถึงเรื่องที่ว่าบาปมีอยู่ สำหรับผู้ปฏิบัติมีอยู่ที่ไหนบาปนะ สิ่งที่เป็นพื้นฐานเป็นที่บรรจุของบาปคืออะไร อะไรเป็นสถานที่หรือเป็นที่บรรจุของบาปผู้สร้างบาปคืออะไร ก็ใจนั้นแลเป็นสถานที่เป็นโรงงานสร้างบาปผลิตบาปขึ้นมา เพราะกิเลสอยู่ที่ใจและเป็นผู้บังคับให้สร้างบาปขึ้นมา ท่านบอกว่ากิเลสเป็นสาเหตุให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วย่อมได้รับผลของกรรม ท่านจึงให้ชื่อว่ากิเลสวิภูฏํ กัมมวิภูฏํ วิปากวิภูฏํ เรียกว่าวิภูฏานสามสัตว์โลกต้องวกเวียนกันไปมาอยู่เช่นนี้ไม่มีสิ้นสุด ไม่มีต้นไม่มีปลาย เหมือนมดแดงโตชอบ

ตั้ง ไต่กลับไปวนไปเวียนมาอยู่ขอบดั่งขอบเดียว สำคัญว่าเป็นของใหม่อยู่เรื่อยไป หากทางออกไม่ได้

การสร้างบาปก็คือใจ เมื่อสร้างบาปแล้วความทุกข์ก็เกิดขึ้นที่ใจ ที่สร้างบุญก็คือใจ เมื่อสร้างบุญได้มากน้อยความสุขก็ปรากฏขึ้นที่ใจ จิตใจมีความละเอียดมากน้อยเพียงไร การเลื่อนชั้นภูมิของตน ก็ย่อมเลื่อนไปตามลำดับแห่งคุณสมบัติของใจ ที่ควรก้าวขึ้นสู่ภูมินั้น ๆ เมื่อจะย้ายจากภพชาติที่เป็นอยู่นั้นไปสู่ภพชาติ หรือสถานที่อื่นเรียกว่าปรโลก ก็ต้องก้าวออกไปด้วยกำลังแห่งบุญแห่งบาปที่บรรจุไว้ภายในจิตใจ เมื่อกำลังทางชั่วมีมากกว่า ผลักดันให้ไปเกิดในสถานที่ต่ำช้าเลวทราม เช่น นรก ตลอดถึงโลกันตนรกเป็นต้น นี้อะไรพาให้ไป

ก็ใจนี้แหละ ผู้ที่บรรจุความชั่วช้าลามกให้มีพลังเต็มที่ ผลักไสจิตใจให้ไปสู่แดนนรกที่ไม่พึงปรารถนานั้น ไม่ใช่ผู้หนึ่งผู้ใดเป็นผู้ไปบังคับกดขี่ข่มเหงให้ไปสู่นรกขุมนั้นขุมนี้ แต่เป็นเพราะความคึกคะนอง ความอยากความทะเยอทะยานของใจเอง อันเป็นเรื่องของกิเลสตัณหาทั้งมวล เป็นผู้ผลักดันพาให้สร้างบาปสร้างกรรม โดยไม่คำนึงถึงผิดถึงถูกดีชั่วประการใด บทเวลาได้รับผล กิเลสมันไม่มารับ เราผู้ทำตามอำนาจของกิเลสนั้นแลเป็นผู้รับผล

ทีนี้จะลบล้างได้อย่างไร เมื่อเข้าถึงตัวผลแล้วลบล้างไม่ได้ สุขทุกข์มากน้อยจนถึงขั้นมหันตทุกข์ เราก็จำต้องยอมรับตามกำลังของวิบากกรรมนั้น จะตายก็ไม่ตายเพราะจิตไม่เคยตาย หากทุกข์เต็มที่แสนจะทนได้ เพราะอำนาจของกรรมที่พาให้ทุกข์อยู่นั้นแล จนกว่าจะผ่านพ้นวิบากกรรมนั้นไปได้ เพราะคำว่าบาปก็เป็นของไม่เที่ยง บุญก็ยังเป็นของไม่เที่ยงเหมือนกัน ย่อมมีทางสิ้นสุดไปได้ มีหมดไปได้ มีเบาบางไปได้ เหมือนคนพ้นโทษจากเรือนจำ นอกจากก้าวเข้าสู่นิพพานเสียอย่างเดียว นั่นคำว่า อนิจจัง ทุกขัง อนตตา เข้าไม่ถึง

ทีนี้การสร้างบุญก็เทียบกันได้กับการสร้างบาป สร้างบุญนี้คือธรรมเป็นผู้บงการ ธรรมเป็นผู้ผลักดันให้สร้างบุญสร้างกุศล ไม่ใช่กิเลสพาให้สร้าง เพราะฉะนั้นผลจึงต่างกัน ถ้ากิเลสพาให้สร้าง จะสร้างตั้งแต่สิ่งที่กิเลสต้องการ แต่เป็นสิ่งที่ขัดขวางธรรม เป็นสิ่งที่ เป็นข้าศึกต่อธรรม แล้วก็ยื้อเข้ามาเป็นข้าศึกต่อตนนั้นแล กิเลสพาให้สร้างกรรมเป็น อย่างนี้ แต่ธรรมพาให้สร้างกรรม ให้สร้างแต่คุณงามความดี สร้างบุญสร้างกุศล เช่น การให้ทาน การรักษาศีล การภาวนา กิริยาอะไรก็ตามที่แสดงออกจากการกระทำเป็นผลเป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น ไม่มีการกระทบกระเทือนให้เกิดความเสียหายเดือดร้อนอันเกี่ยวกับกิเลสแทรกแซงเลย นี้เรียกว่า ธรรมพาให้สร้างบุญ สร้างความดี ผลที่เกิดขึ้นจากการ สร้างความดีเพราะธรรมย่อมเป็นความสุข

บุญคือความสุขอันเป็นผลเกิดขึ้นจากการสร้างความดีทั้งมวล นี่ใครเป็นผู้สร้าง ก็คือใจเป็นผู้บงการ ใจเป็นโรงงานอันใหญ่โต ผู้บัญชางานออกมาจากใจ เมื่อใจได้รับการอบรมในทางที่ถูกที่ดีแล้ว ย่อมจะระบายออกมาในทางที่ถูกที่ดี ผลก็สะท้อนย้อนกลับเข้าไปเป็นความพึงใจของจิตนั่นเอง เพราะใจเป็นผู้ทำ ผลย่อมเกิดขึ้นกับใจ เมื่อมีภูมิอรรถภูมิอรรถภูมิธรรมควรจะก้าวเข้าสู่ชั้นภูมิอันสูงส่ง ก็พลังแห่งธรรมแห่งบุญกุศลที่เกิดขึ้นจากธรรมเป็นผู้พาให้สร้างนั้นแล จะเป็นผู้ส่งเสริมให้ไปเกิดในภพนั้น ๆ คือ ภพอื่น ภพหน้า เช่น สวรรค์ พรหมโลก ดังท่านกล่าวไว้สวรรค์ ๖ ชั้น พรหมโลก ๑๖ ชั้น และนิพพาน เหล่านี้เป็นสถานที่ที่อยู่ของผู้มีบุญ เพราะการสร้างบุญสร้างกุศล

บุญไม่อยู่ที่ไหน บาปไม่อยู่ที่ไหน บุญ-บาปเป็นของกลาง ๆ เช่นเดียวกับอากาศร้อนและหนาว แต่กายเป็นผู้รับทราบอากาศร้อนและหนาวนั้น ไม่สัมผัสที่ไหน แต่ใจเป็นผู้รับสัมผัสบุญและบาปนั้น บุญก็ดี บาปก็ดี ไม่อยู่กับดิน น้ำ ลม ไฟ ฟ้าอากาศที่ไหน ๆ ไม่มีที่สถิตอยู่ของบุญ ไม่มีที่ปรากฏอยู่ของบาปและบุญเหมือนใจ ใจแต่ผู้เดียวจะรองรับบุญและบาป ใจจึงเป็นภพสำคัญที่จะรับทั้งบาปและบุญ แม้นจะไม่ทราบว่ามีบุญมีก็ตาม บุญและบาปนี้แล จะเป็นพลังผลักดันอันสำคัญให้สัตว์โลกได้หมุนตัวเข้าไปสู่กำเนิดเกิดเป็นภพชาติต่าง ๆ จนกระทั่งตกนรกหมกไหม้ จะนอกเหนือไปจากกิเลสอันเป็นผู้บงการให้ทำกรรมชั่วนี้ไม่ได้เลย ผู้ที่ไปในสถานที่ดี คดีที่เหมาะสมหรือที่พึงหวัง ก็ไม่นอกเหนือจากบุญเป็นพลังที่ได้สร้างความดีมาแล้วนั้นเช่นกัน

สัตว์โลกท่องเที่ยวอยู่ตามที่กล่าวเหล่านี้แล ที่ว่าอบายภูมิ นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน ท่านกล่าวไว้ สัตว์เดรัจฉานเราก็เห็นด้วยตาเนื้อของเราว่ามีหรือไม่มี เราสงสัยที่ไหน เมื่อสิ่งรับสัมผัสสัมพันธ์กันมีอยู่ ก็ย่อมเชื่อตามสิ่งที่มีอยู่ เพราะการได้รับสัมผัสสัมพันธ์ทางตา ทางหูของเรา นี้เรียกว่าสัตว์เดรัจฉาน ส่วนเปรตเราไม่สามารถเพราะภูมิของเราไม่มี ความรู้ของเราไม่มี ญาณหยั่งทราบอันละเอียดลออทางด้านธรรมะของเราไม่มี นรกเราก็ไม่สามารถที่จะมองเห็นทั้ง ๆ ที่มีอยู่ พวกเปรต พวกผี มีอยู่ นรกมีอยู่ สัตว์เดรัจฉานมีอยู่ แต่เราจะทราบสามารถทราบได้ในบางสิ่งบางอย่าง แม้แต่สัตว์เราจะทราบได้เฉพาะสัตว์ที่มีอวัยวะหยาบเท่านั้น ส่วนละเอียดสุดวิสัยที่จะมองเห็นด้วยตาเนื้อแล้ว เราก็ไม่สามารถทราบได้นอกจากมีเครื่องช่วย เช่น กล้องส่องดูเชื้อโรคก็พอเห็นได้ สิ่งที่เหนือวิสัย สุดวิสัยของเราที่จะเห็นได้ตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้นั้น มีมากมายจนไม่อาจพรรณนาได้

เราจะเห็นได้ว่า พุทธวิสัย คือวิสัยความสามารถของพระพุทธเจ้า กับสามัญวิสัย คือความสามารถอาจรู้ของสัตว์โลกนั้นต่างกันอยู่มาก สิ่งที่มีอยู่ ท่านเห็นแต่เราไม่เห็นมี

เยอะ ท่านรู้แต่เราไม่รู้มีมากมาย ทั้งส่วนหยาบ ส่วนกลาง ส่วนละเอียด ท่านรู้ท่านเห็นทุกสิ่งทุกอย่าง แต่เราไม่รู้ได้หมดทุกสิ่งทุกอย่าง ถ้าคิดร้อยสิ่งแล้วเราจะเห็นเพียงสิ่งเดียวสองสิ่ง ท่านร้อยทั้งร้อยก็เห็นหมด

นี่แลศาสดาองค์เอก ทรงสั่งสอนสัตว์โลกด้วยความรู้ความสามารถ ตามหลักความจริงที่มีอยู่ไม่ทรงลบล้าง ว่าบาปมีก็บอกว่ามี และสอนวิธีให้ละบาป หากเคยมีอยู่แล้วในตัว ของสัตว์โลกก็สอนให้ละ อย่าพากันกำเริบเลิบบานินดีในการสร้างบาปจะเป็นบาป แล้วจะหาบกองทุกข์ทั้งมวลไว้ที่ตัวเราเองนั้นแล ไม่มีที่ใดเป็นที่บรรจุบาปไว้ ไม่มีตู้ไม่มีหีบ ไม่มีห้วยหนองคลองบึง จะบรรจุบาปของแต่ละบุคคลคนหนึ่ง ๆ สร้างเอาไว้ แต่สถานที่อยู่ของบาปทั้งหลายคือใจ ใจของผู้สร้างนั้นแลไม่ใช่ใจของผู้อื่นผู้ใด และทรงสอนให้สร้างบุญบำเพ็ญ บุญก็ไม่มีที่เก็บไม่มีที่รักษา ไม่มีตู้ไม่มีหีบ ไม่มีห้วยหนองคลองบึง ที่จะเก็บบุญและบุญเทลงไว้ เป็นภาชนะสำหรับรับบุญไว้ มีใจดวงเดียวเท่านั้นเป็นที่เก็บที่รักษา และเป็นที่จะสนับสนุนตนให้มีความสุขความสบายตามอำนาจแห่งบุญที่มีมากน้อย ท่านสอนลงที่นี้ตามหลักความจริง ไม่สอนไปที่ไหน เพราะผิดทางธรรมและทางศาสนา

นรก เราจะเห็นไม่เห็น เจอไม่เจอก็ตามเถอะ ในแดนมนุษย์ที่เราไม่เห็นเวลานี้ แต่จะลบล้างสิ่งที่มีอยู่ตามหลักธรรมที่กล่าวไว้ นั้นลบล้างไม่ได้ สัตว์โลกจะต้องไปตามแถวแนวแห่งวิบากกรรมของตนเข้าสู่จุดนั้น ๆ จนได้ไม่สงสัย เพราะไม่เคยได้ยินว่านรกแต่ละหลุม ๆ นั้นได้ว่างจากสัตว์นรก ไม่มีใครไปตกเพราะสัตว์โลกไม่ต้องการ สัตว์โลกไม่ยอมรับมาน นรกแต่ละหลุม ๆ หรือแต่ละหลุม ๆ นั้นจึงว่างเปล่าจากสัตว์นรกที่จะไปตก ไม่เคยมี เต็มแน่นแออัดอยู่ในแดนนรกมีจำนวนไม่น้อยเลย เป็นแต่เพียงเราไม่ทราบ แล้วก็ทำให้จิตใจด้านหาญสู้บาปสู้กรรม ด้วยความขี้มั่วแจ่มใสพอออกพอใจ แต่ชยะแขงในกุศลธรรมทั้งหลาย ที่จะเป็นผลเป็นประโยชน์อันจะนำตนให้ไปสู่ความสุขความเจริญทั้งภพนี้แลภพหน้า นับแต่สวรรค์ขึ้นไปถึงนิพพาน

เหตุใดจิตใจจึงรักชอบในความชั่ว ไม่พอใจในความดี ก็เพราะกิเลสเป็นสิ่งที่ชั่วช้าลามกอยู่แล้ว มันจะไปต้องการของดีของดีมาจากไหน พอมาเป็นเครื่องประดับใจของพวกเราที่เป็นคลังกิเลส ให้สวยงามและสงบเย็น เรื่องของกิเลสซึ่งเป็นสิ่งที่ชั่วช้าลามก ต้องสร้างแต่ความต่ำช้าลามกอยู่ตลอดเวลา ใครไม่มีธรรม ใครไม่มีเครื่องห้าม ใครไม่มีเบรคห้ามล้อตัวเองจากความชั่วทั้งหลาย ผู้นั้นจะจมไปด้วยอำนาจแห่งกิเลสจนได้ไม่สงสัย แต่ผู้มีธรรมเป็นเครื่องห้ามล้อ เป็นเบรค และมีคันเร่งที่จะจุดลากตนออกจากสิ่งชั่วช้าลามกนั้น ผู้นั้นมีหวังที่จะไปสู่จุดหมายปลายทางอันเป็นที่พึงใจได้

ธรรมเหล่านี้ท่านสอนใคร ถ้าไม่สอนพวกหูหนวกตาบอดทั้งรู้ ๆ เห็น ๆ อย่าง พวกเรา หูหนังกตาเนื้อมันก็เห็นแต่สิ่งที่อยู่ในวิสัยของมัน แต่ธรรมที่กล่าวสิ่งที่กล่าวเหล่านี้ พวกเราไม่สามารถมองเห็น เพราะใจเราบอด เราจะว่าเราฉลาดได้ยังไง เมื่อจิตใจก็เป็น อย่างนี้ มันบอดอยู่ทั้งวันทั้งคืน ไม่ได้มีหูแจ่มตาสว่างภายในใจบ้างเลย จึงต้องยอมเชื่อพระ พุทธเจ้าว่า พุทธิ สรรณ คัจฉามิ ยอมกราบไหว้ ยอมเคารพนับถือ ยอมฝากเป็นฝากตาย กับท่าน และนำพระโอวาทของท่านมาปฏิบัติเพื่อจุดลาก เพื่อประดับประดาตน หรือ ประคับประคองตนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณธรรมคุณสมบัติ สมภูมิแห่งความเป็นมนุษย์ มี อรรถมีธรรม มีความดีงามประจําใจ จิตใจก็ได้รับความเย็นสบาย เพราะอำนาจแห่งธรรม เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงรักษา เนื่องจากการปฏิบัติของเราด้วยความพออกพอใจ เชื่ออรรถเชื่อ ธรรมของพระพุทธเจ้า

ธมฺมํ สรรณํ คัจฉามิ ธรรมที่สว่างจ้าภายในพระทัยของพระพุทธเจ้า และธรรมที่มี อยู่ทั่วไป ย่อมเป็นมหาอุดมมงคลแก่เราผู้ระลึกถึงท่าน สงฺฆํ สรรณํ คัจฉามิ ก็เหมือนกัน ท่านเป็นผู้วิเศษโดยคุณธรรม ธรรมทั้งสามนี้คือ ธรรมชาติที่วิเศษ และธรรมนี้เคยโปรด สัตว์โลกให้พ้นทุกข์มานานแสนนานแล้วพร้อมแต่โลกเกิด เริ่มมีโลกขึ้นมาโน้นจนกระทั่ง ปัจจุบันนี้ สัตว์โลกเคยเกาะเคยอาศัยฝากเป็นฝากตายกับธรรมเหล่านี้มานานแสนนานแล้ว ไม่เป็นที่น่าสงสัย เช่นเดียวกับกิเลสวัฏฏ์เคยเป็นภัยแก่โลกมานานแสนนานฉะนั้น

นี่พวกเราผู้เป็นนักปฏิบัติ ให้พึงดูใจซึ่งเป็นเตาไฟ กองฟืนกองไฟอยู่ในปัจจุบันนี้ ด้วยความเข้มงวดกวดขันสมกับเพศของผู้เห็นภัย ก็ไฟราคะ ไฟตัณหา ไฟความโลภ ไฟ ความโกรธ ไฟความหลง มันเผาผลาญอยู่ภายในจิตใจ มีกาลสถานที่อิริยาบถเมื่อไร ให้แก่ มันด้วยศรัทธา ความเชื่อความเลื่อมใส วิริยะ ความพากเพียร สติ ความระมัดระวัง รักษา ตน สมาธิ คือความสงบเย็นใจด้วยอำนาจแห่งความพากเพียร ปัญญา ความสอดส่องมอง ทะลุเหตุผลดีชั่วว่าเป็นโทษเป็นคุณประการใดบ้าง ให้เลือกเฟ้นด้วยดีอยู่โดยสม่ำเสมอ จะ ชื่อว่ากำจัดไฟ และไฟที่มีอยู่แล้วก็จะลดน้อยลงไป ที่ยังไม่เกิดก็จะไม่เกิด จะไม่ลุกลามภายในใจเราให้ร้อนมากไป สุดท้ายไฟเหล่านี้ก็จะดับด้วยอำนาจแห่ง ตปธรรม เป็นเครื่องเผา เผาไฟราคะตัณหาให้เบาบางและสิ้นไปจากใจ ไม่มีน้ำใดที่จะดับไฟกิเลสประเภทต่าง ๆ ได้ นอกจากน้ำอรรถน้ำธรรมนี้เป็นน้ำสำคัญกว่าสิ่งอื่นใด

ให้ดู ผู้ที่จะเหมือนนรกก็คือใจดวงนี้ จะเหมือนกองทุกข์ทั้งมวลก็คือใจดวงนี้ เพราะ สร้างแต่ทุกข์อยู่เสมอเสมอไม่ได้ เนื่องจากกิเลสไม่มีคำว่าเปลอ แต่ฝ่ายธรรมเราเปลอเสมอ เปลอเมื่อไรกิเลสต่อเอา ๆ เพราะกิเลสมันราบรื่นคล่องแคล่วภายในตัวของมันพอแล้ว เนื่องจากได้เป็นเจ้ามหาอำนาจปกครองใจของสัตว์โลกมาเป็นประจำวัฏจักรนี้ จึงไม่มีอะไร

จะมีอำนาจเหนือกิเลส และไม่มียะไรจะคล้องตัวยิ่งกว่ากิเลสออกทำงานบนหัวใจสัตว์ มีธรรมเท่านั้นจะเป็นเครื่องกำจัดปิดเป่า และรู้เพลงของกิเลสประเภทต่าง ๆ ได้ และได้โดยตลอดทั่วถึง จนปราบให้ราบจากจิตใจได้ มีธรรมเท่านั้นจึงฟังและจดจำอย่างถึงใจ

เมื่อธรรมได้ปราบกิเลสให้ราบจากใจแล้ว ไม่ต้องบอกให้กราบพระพุทธเจ้าอย่างราบคาบก็เป็นเอง ไม่ต้องบอกให้กราบพระธรรมอย่างราบคาบก็เป็นเอง เป็นอยู่ภายในจิตใจ ประทับใจ ซึ่งใจทุกอย่างบอกไม่ถูก บาบมีไหม นรกมีไหม สวรรค์มีไหม พรหมโลกมีไหม นิพพานมีไหม ประจักษ์หัวใจของผู้รู้ผู้เห็นนั้นหาที่สงสัยไม่ได้ กราบพระพุทธเจ้าอีกทีหนึ่งและกราบไม่อ้อมพ้อ เพราะความอัศจรรย์พระองค์ ที่ทรงค้นพบธรรมและรู้เห็นสิ่งเหล่านี้

นี่ละความรู้จริงเห็นจริงของบุคคลเพียงผู้เดียว ก็สามารถเป็นหลักใจของโลกได้ สำหรับโลกที่มีความสนใจใฝ่ธรรม เป็นหลักใจของโลกได้โดยไม่มีอะไรเคลือบแคลงสงสัย ผิดกับโลกทั้งหลายที่อยู่ด้วยกันเป็นจำนวนไม่ทราบกี่ล้าน ๆ แต่หาสัจจะหาที่ยึด หาที่เกาะหาที่พึ่งพาซึ่งกันและกันในธรรมดังกล่าวนี้ไม่ได้ เพราะต่างคนก็ต่างมีแต่กองฟืนกองไฟ มีแต่ความลุ่มความหลง มีดมืดปิดตา เป็นคนตาบอดด้วยกัน สัตว์ตาบอดด้วยกัน หาความสว่างกระจ่างแจ้งพอจะจูงกันออก สู่แดนแห่งความสว่างไสวสวัสดิปลอดภัยไม่มีเลย

หากพระพุทธเจ้าไม่ได้มาตรัสรู้แล้ว โลกอันนี้ก็ไม่ได้ผิดอะไรกับโลกกันตนรก จะหมุนกันไปได้กันมาอยู่เช่นเดียวกับปลาที่ถูกโยนลงในหม้อน้ำร้อนนั้นแล ไม่มีทางออก นี่เรานับว่ามีวาสนาที่ได้เกิดมาในท่ามกลางแห่งศาสนธรรม ได้ยินได้ฟังพระโอวาทอันเป็นบันไดจุดลากเราทั้งหลายขึ้นจากหล่มลึก ออกจากที่มืดด้วยศีลด้วยธรรม ออกจากกองทุกข์ด้วยความดี ด้วยพระโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เรียกว่า ภัทรกัป เรากำลังเจริญ คำว่า ภัทร หมายถึงความเจริญ เจริญด้วยศีลด้วยธรรม เจริญด้วยความอุตสาหะพยายามในความดีทั้งหลาย ใจจะเป็นผู้เจริญ ทรงอรรถทรงธรรม ทรงความสุขความสบาย ความรื่นเริงบันเทิงภายในใจ ซึ่งเป็นความรื่นเริงบันเทิงและความสุขที่แปลกจากกิเลสเอามาแฝงเอามาหลอกเป็นไหน ๆ

ทำอย่างไรธรรมจึงจะปรากฏในใจ การแก้ปัญหาข้อนี้ก็ คือ เราต้องปฏิบัติธรรมชึบ่นอยู่ท่ามกลาง เพราะธรรมที่สอนไว้ทั้งหมดนี้ เป็นทางเบิกกว้างเพื่ออรรถเพื่อธรรมโดยตรง ไม่ใช่ทางตีตันอันตึบตึงทางที่จะเข้าสู่ความสงบร่มเย็น เป็นทางที่เบิกกว้างไว้ตลอด นอกจากกิเลสถ้ายเดียวฝ่ายเดียวที่ปิดกั้นไว้ ไม่ให้เราเสาะเราแสวง ไม่ให้เห็นอรรถเห็นธรรม ไม่ให้เห็นความจริง ให้เห็นแต่สิ่งจอมปลอมของมัน เพราะกิเลสเป็นของปลอมเต็มตัว มันจะผลิตสิ่งเท็จจริงมาให้เราได้ยึดได้ถือได้เป็นสิริมงคล ได้รับความสุขความเจริญได้

อย่างไร เพราะมันปลอมร้อยเปอร์เซ็นต์ มีพินมีหมิ่นมีแสนเปอร์เซ็นต์ มันปลอมถึงพินถึงหมิ่นถึงแสนถึงล้านเปอร์เซ็นต์

ไม่ว่าปุ๋ยตายายของกิเลส ไม่ว่าลูกว่าเต้า หลานเหลนของกิเลสมันปลอมด้วยกันทั้งนั้น และหลอกโลกให้หลงเชื่อความจอมปลอมของมัน ไม่มีวันเจอของจริงถ้าไม่เอื้อมมือเข้าเกาะธรรมเสียเมื่อไร จะไม่เจอของจริงตลอดไป จะตายกองกันอยู่ในความจอมปลอม และเต็มไปด้วยความทุกข์ความทรมานอยู่ในภพใหญ่ดังที่เป็นมานี้ตลอดไป ทาที่สิ้นสุดยุติไม่ได้เลย ความสุข ความสมหวัง และความสิ้นสุดยุติแห่งภพแห่งชาติอันเป็นกองทุกข์จากกิเลสจะพาให้เป็นไปนั้น อย่าพึงหวังกันให้เหนื่อยใจเปล่า ๆ

สิ่งที่จะทำให้สิ้นสุดยุติได้ก็คือธรรม ธรรมมีประมาณ ธรรมมีขอบเขต เพราะว่าธรรมเป็นของจริง สอนโลกสอนด้วยความจริง อันใดจริงธรรมสอนอย่างนั้น ไม่เคยหลอกลวงไม่เคยต้มตุ๋นเหมือนกิเลส กิเลสมันหลอกลวงต้มตุ๋นสัตว์โลกให้รับความทุกข์ความทรมาน ผู้คนส่วนมากได้รับความล่มจมจนเสียเนื้อเสียตัวฉิบหายวายปวง ไม่ใช่เพราะธรรมพาให้ฉิบหาย พาให้เสียตัว มันเป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล แต่ใคร ๆ ก็ไม่ได้สนใจในสาเหตุของมันที่ทำให้เราล่มจม

เหตุนี้แลจึงกล่าวพูดว่ามันปลอมได้อย่างสนิทใจ เพลงปลอม ๆ กล่อมสัตว์โลกได้สนิทใจ แต่ธรรมของจริงปลอมยาก สัตว์โลกไม่อยากฟังกัน เพราะกิเลสมันมีอำนาจมากกว่าในหัวใจของสัตว์โลก นอกจากพยายามสั่งสมธรรมให้มีอำนาจมากขึ้นไปโดยลำดับจนเหนือกิเลส และปราบกิเลสทั้งหลายให้ราบไม่มีอะไรเหลือแล้ว เอาเถอะที่นี้ เพลงกิเลสมันจะหลอกวิธีใด มันอยู่ในหัวใจใด แสดงออกมาด้วยอากัปภิกิริยาใด ธรรมจะทราบทันที ๆ เพราะธรรมได้ปราบมันเรียบบูธไปหมดแล้วจากหัวใจของตน กิเลสจะหลอกอย่างไรจึงทราบหมด

มีธรรมเท่านั้นที่เหนือกิเลสและปราบกิเลสให้อยู่ในเงื้อมมือได้ นอกนั้นไม่มีอะไรที่จะปราบมันได้ จะนำกิเลสไปปราบกิเลส เช่น เอาความโกรธไปแก้ความโกรธ ก็เท่ากับให้มันเป็นมิตรเป็นสหายกัน และเพิ่มกำลังเสริมกำลังขึ้นและปราบเราให้อยู่หมัดนั้นแล นั้นเป็นคนหนึ่ง นี้เป็นสองคน บวกกันเข้าไปก็เป็นสามเข้าไปแล้ว นั้นกำลังของกิเลสเป็นสาม ถ้าเราจะเอาเรื่องของกิเลสไปเสริมกิเลส เพื่อความดีบความดีความสุขความเจริญ มันก็คือเพื่อพินเพื่อไฟ เพื่อกำลังของกิเลสตัดทำให้รุนแรงขึ้นภายในตัวเรา กลายเป็นไฟทั้งกองเผาหัวใจจนหาที่ปลงที่วางไม่ได้นั่นแล

เราเป็นนักธรรมะ จึงควรทดสอบแยกแยะซึ่งตวงระหว่างกิเลสกับธรรมต่างกันอย่างไร ทั้งเหตุทั้งผล ทั้งการสัมผัสสัมพันธ์สิ่งดีชั่วต่าง ๆ กิเลสจะหลอกไปโดยลำดับลำดับ

ดีก็หลอกว่าไม่ดี สิ่งจริงหลอกว่าปลอม สิ่งปลอมมันหลอกว่าจริงทั้งนั้น นี่คือเรื่องของกิเลส กิเลสไม่เคยอยู่ตามปกติสุข ไม่เคยอยู่ด้วยความเป็นธรรมเหมือนธรรม กิเลสไม่เคยมีคำว่ายุติธรรม จะอยู่ด้วยความปลิ้นปล้อนหลอกลวง แสดงออกด้วยความปลิ้นปล้อนหลอกลวง ด้วยความต็มความตุน เอาฟินเอาไฟเผาสัตว์โลกตลอดเวลาทุกอาการที่เคลื่อนไหวของมัน

กิเลสมีอยู่ที่ไหนมากน้อย โลกจะหาความสงบร่มเย็นไม่ได้ จะมีแต่ความร้อน ความระส่ำระสาย ไม่ว่าในสังคมมนุษย์เรา ไม่ว่าแต่ตัวของเราครอบครัวของเรา ถ้าผู้ใดครอบครัวใดมีความสนใจใฝ่ต่ำ ผู้นั้นครอบครัวนั้นจะหาความร่มเย็นเป็นสุขไม่ได้ แม้แต่สามีภรรยาที่ต้องแตกต่างกัน เพราะกิเลสไม่เคยสร้างความพอดี ไม่เคยสร้างเมืองพอให้หัวใจของสัตว์โลก มีหนึ่งแล้วอยากมีสอง มีสองแล้วอยากมีสาม ความโลภไม่มีใครเกินกิเลส คำว่าโลภ คำว่าหลง ไม่มีใครเกินกิเลส คำว่ารักก็ดี ชังก็ดี ไม่มีอะไรเกินกิเลส จึงหาความพอดีไม่ได้ ถ้าลงกิเลสได้เข้าแทรกตรงไหน ยิ่งเสริมกิเลสด้วยแล้วต้องهلكไปเลย ไม่ต้องสงสัย

มีธรรมเท่านั้นเป็นเครื่องห้ามล้อ เป็นเบรกให้พอเหมาะพอดี ถึงจะละไม่ได้ก็ให้มีธรรมเป็นเครื่องกำกับรักษา เหมือนอย่างโรคชนิดต่าง ๆ ที่เราไม่อาจจะรักษาให้มันหายได้ ยาพอประทั่งมีก็ยั้งดี นี่ก็เหมือนกัน เมื่อเรายังไม่มีความสามารถที่จะปราบมันให้หมดจากใจได้ เราก็ให้มีธรรมความพอดี ความมีประมาณเข้าไปรักษา เข้าไปเป็นชื่อเป็นแป มีธรรมบังคับตนเอง เช่นคู่สามีภรรยา ก็มีกันเพียงสามมีกับภรรยาสองคนเท่านั้นก็สบาย ไม่ต้องอุตรคิดไปหาหาหญิงหาชายที่ไหนให้เลยขอบเขตแห่งธรรมคือความพอดีมา เพื่อเป็นความบำรุงบำเรอให้มีความสุขความสบายมากขึ้น มีเมียมีผัวมากมายเท่าไร มีลูกเต้าหลานเหลนมากมายเท่าไร ยิ่งเป็นความสุขความสบาย นั่นคือเรื่องของกิเลส กลอุบายของกิเลสหลอกตมตุนคนทั้งครอบครัวให้แตกร้างและจมไปเลย

ความจริงตามหลักธรรมแล้ว ไม่เคยมีใครมาออกประกาศตนเองว่า ข้ามีความสุข ความสบายมากเพราะความเลเยเถิด เพราะความโลภมากไม่มีเมืองพอ เพราะความรักไม่มีเมืองพอ เพราะความมีสามีภรรยาหลายคน เคยได้ยินแต่ความทะเลาะ ความแตกร้างและฆ่ากันเพราะความมีเมียมาก มีผัวมากเท่านั้น เรื่องพรรคนี่เคลื่อนไปทุกแห่งทุกหน ดังนั้นการไขว่คว้าหาความสุขที่นอกขอบเขตแห่งธรรม จึงมักเจอแต่ทุกข์ มีธรรมเท่านั้นที่พาให้โลกได้รับความสงบร่มเย็น

พูดอะไรก็ฟังกันรู้เรื่องถ้าต่างคนต่างมีธรรม ใครผิดยอมรับกัน ไม่ได้ดันทุรังกัน ความดันทุรังก็คือกิเลส ไม่ยอมใครง่าย ๆ คำว่ากิเลสไม่ยอมใครง่าย ๆ มีแต่เพื่อเข้าตัว

และเข้าฝ้ายของตัวถ่ายเดียว ถ้าธรรมแล้วยอมรับความจริง ยอมรับกันโดยทางเหตุผล โลกที่ยอมรับความจริงย่อมอยู่ด้วยกันได้ สังคมใดก็ตามถ้าให้กิเลสออกหน้าออกตา ความโลภ ความมักใหญ่ใฝ่สูง ความเห็นแก่ตัวเข้าไปเป็นเจ้าหน้าที่ตาอยู่ในสังคมนั้นแล้ว สังคมนั้นก็คือสังคมล้มเหลว สังคมของเด็กยังดีกว่า เพราะสังคมของเด็กๆ ไม่ก่อความเสียหายได้ เหมือนสังคมแห่งคลังกิเลสของผู้ใหญ่ นี่ก็เห็นได้อย่างชัด ๆ ระหว่างกิเลสกับธรรม ถ้าหากจะสนใจพิจารณาไม่ลำเอียง ไม่เอากิเลสเป็น สรณ คัจฉามิ เสียโดยถ่ายเดียว โลกย่อมมีทางปรับปรุงแก้ไขเพื่อความสงบสุขและความราบรื่นดีงามได้

ที่นี่ย่นเข้ามาถึงหัวใจของเราซึ่งเป็นนักปฏิบัติ ดูมันซิ วันหนึ่งเป็นยังไง มันแสดงความรักขึ้นมา รักอะไร ความรักก็กระเพื่อม ความรักก็เป็นสิ่งผูกมัด กววน ความซังกก็เป็นสิ่งผูกมัด กววน ความโกรธก็เป็นสิ่งผูกมัด กววน ความโลภเป็นสิ่งผูกมัด กววน การถูกผูกมัด กววน นั้นมีความสงบสุขที่ไหน ความไม่มีสิ่งผูกมัด กววน ต่างหากจึงเป็นความสงบสุขคนเรา นี่ก็พยายามดูใจเจ้าของ มีอะไรผูกมัดอยู่เวลานี้ มันเกิดขึ้นที่ใจนั้นแหละ อย่าเข้าใจว่ามาจากทางโน้นทางนี้ ตัวการสำคัญมันอยู่ที่ใจ ผังอยู่ที่ใจ แสดงออกมาจากใจ แต่มันไม่ให้เรามองเห็นตัวของมัน ถ้าเป็นหอกเป็นแหลนเป็นหลาวมันก็ให้เห็นแต่หอกแต่แหลนแต่หลาว มันไม่ให้เห็นตัวของมันผู้ตีผู้แทง ถ้าป็นก็ให้เห็นเฉพาะลูกกระสุนที่มันยิงผังในแล้วนั้น มันไม่ให้เห็นตัวของมันผู้ยิง ถึงว่ามันฉลาดมันถึงได้ปกครองหัวใจของสัตว์โลก

กิเลสนี้เราต้องการนักหรือ อยากให้กิเลสปกครองหัวใจเรานักหรือ ไม่ได้คิดถึงหอกแหลนหลาวที่มันตีผู้แทงบ้างหรือ มันเคยปกครองหัวใจเรามาเท่าไร เวลานี้อะไรปกครองหัวใจเราถ้าไม่ใช่กิเลสปกครอง ธรรมทั้งหลายได้ปกครองเมื่อไร มีนิด ๆ หน่อย ๆ แล้วก็คอยแต่จะล้มไป ๆ เพราะถูกกิเลสทำลายธรรมภายในใจ สมานธรรม สมถธรรมก็ถูกมันทำลาย ตั้งไม่ได้ถูกมันทำลาย ปัญญาธรรมก็ตั้งไม่ได้ถูกมันทำลาย มีแต่ความซี้เกียจซี้คร้าน ความโง่เง่าเต่าตุ่น หาความคิดความอ่านไตร่ตรองอะไรไม่ได้ เหล่านี้จะเป็นอะไรถ้าไม่ใช่เรื่องของกิเลส ความฉลาดแหลมคมจะเอามาจากไหน ความสะอาดผ่องใสภายในใจตลอดความบริสุทธิ์ของใจจะได้มาจากไหน ได้มาจากกิเลสเป็นไปได้อย่างไร เคยมีหรือ กิเลสมันตัวมีดดำ มันตัวสกปรกรุกรุงรังที่สุด ทำไมจะทำใจของเราให้สะอาดได้ ถ้าไม่ใช่ธรรมซึ่งเป็นธรรมชาติที่สะอาดเยี่ยมและบริสุทธิ์เหนือแดนโลกธาตุ จึงต้องอาศัยธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องประดับประคอง

ให้ได้ชมชิตที่ท่านว่าไว้นั้น ไม่ใช่โมฆศาสตร์ ไม่ใช่ศาสตร์องค์ดันเดา เป็นศาสตร์องค์เอกไม่มีอะไรเสมอเหมือนแล้วในสามแดนโลกธาตุนี้ พุดจริงทุกสิ่งทุกอย่าง รู้จริง เห็น

จริง สอนจริง ผู้ปฏิบัติจริงตามนั้นจะไม่ไปไหน จะต้องเจอความจริง ธรรมจริงโดยหลัก
ธรรมชาติ จะจริงอยู่ที่ใจนี้แล

เออะ การแสดงธรรมก็เห็นสมควร รู้สึกเหนื่อย